

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Проведено аналіз діяльності національної системи масових електронних платежів в Україні із застосуванням спеціальних платіжних засобів, визначено недоліки та окреслено шляхи вдосконалення її функціонування.

Аннотация. Проведен анализ деятельности национальной системы массовых электронных платежей в Украине с использованием специальных платежных инструментов, определены недостатки и намечены пути усовершенствования ее функционирования.

Annotation. The analysis of national system of electronic payment in Ukraine with the use of special means of payment was carried out, the shortcomings and the ways of improving its functioning are identified.

Ключові слова: електронний платіж, пластикова картка, платіжні системи, платіжний інструмент.

Сучасні платіжні системи є важливою частиною економічної та фінансової інфраструктури будь-якої країни. Ефективні та безпечні платіжні системи мають вирішальне значення для функціонування економіки і забезпечення фінансової стабільності. Ефективне функціонування цих систем робить ключовий внесок в економічний розвиток держави. В Україні також зростає інтерес до систем масових електронних платежів, які здійснюються юридичними та фізичними особами із застосуванням спеціальних платіжних засобів.

Спеціальний платіжний засіб (СПЗ) – платіжна картка, мобільний платіжний інструмент, інший платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держатель цього інструменту здійснює платіжні операції з рахунку платника або банку, а також інші операції, установлені договором. Застосування СПЗ у країнах із розвинутою ринковою економікою вже стало звичайною практикою. В Україні вони лише починають займати свою нішу на ринку банківських та торговельних послуг. Ефективний розвиток СПЗ дозволяє швидко виконувати платежі клієнтів при розрахунках за товари і послуги. Саме тому актуальною є тема щодо вдосконалення функціонування систем масових електронних платежів в Україні.

Проблематиці розвитку систем масових електронних платежів присвячені роботи таких вчених, як: Віднійчук-Вірван Л. А., Вовчак О. Д., Колодізев О. М., Міщенко В. І., Пиріг С. О. [1; 2]. Але слід зазначити, що і досі існує потреба в дослідженні процесів організації та функціонування систем масових електронних платежів, в обґрунтуванні пропозицій щодо їх ефективного розвитку.

Метою роботи є визначення ролі систем масових електронних платежів, тенденцій їх функціонування в Україні, виявлення проблем розвитку систем та обґрунтування напрямів удосконалення їх діяльності.

На території України застосовуються СПЗ, емітовані членами внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем. Їх емісія в межах України проводиться виключно банками-резидентами, які мають ліцензію НБУ на здійснення таких операцій та уклали договір із внутрішньодержавною або міжнародною платіжною системою.

Нині в Україні функціонують такі карткові платіжні системи:

внутрішньодержавні: – Національна система масових електронних платежів (НСМЕП), Укркарт, одноемітентні (внутрішньобанківські) платіжні системи, створені окремими банками;

міжнародні – MasterCard, VISA, "Юнион Кард", "American Express", "Золотая Корона" [3].

НСМЕП – внутрішньодержавна банківська багатемітентна платіжна система масових платежів, яка була створена за підтримки і за ініціативою Національного банку України, у якій розрахунки за товари і послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються з використанням спеціальних платіжних засобів за технологією, розробленою НБУ. До спеціальних платіжних засобів НСМЕП належать платіжні картки та мобільні платіжні інструменти.

Мобільний платіжний інструмент (МПІ) – спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку смарт-картки, що є носієм персоніфікованого платіжного мобільного додатка НСМЕП.

У НСМЕП застосовуються платіжні картки з вбудованими чіп-модулями – смарт-картки. Смарт-картка, яка є носієм копії фінансової інформації в НСМЕП, на відміну від пластикової картки з магнітною смугою, найбільш повно задовольняє вимоги безпеки. Платіжні картки НСМЕП мають високий ступінь захисту від несанкціонованого доступу. Висока довіра до цієї системи базується на гарантованій програмно-технологічній захищеності чіпових платіжних карток та визнаній безпеці операцій, що підтверджується збільшенням обсягу операцій за платіжними картками та зростаючою їх емісією. Для емісії картки не потрібна наявність високоякісних каналів зв'язку у сфері торгівлі і послуг. Картка НСМЕП має низьку собівартість операцій і невисоку вартість програмних продуктів вітчизняних фірм, і високі експлуатаційні характеристики, і відповідно термін використання картки (до 5-ти років). На її базі створена вискоелективна оффлайнова технологія, тобто така, що не потребує оперативного зв'язку з банківським рахунком під час виконання платіжних операцій і яка значно зменшує експлуатаційні витрати. За рахунок цього участь у

обслуговування

набагато

більша, ніж при розрахунках картками з магнітною смугою.

Аналізуючи поточний стан розвитку НСМЕП, можна сказати, що на 1 січня 2012 року членами НСМЕП було 60 установ, включаючи Національний банк України і УДППЗ "Укрпошта", та 8 учасників.

Протягом 2011 року до НСМЕП приєдналися 7 банків: ПАТ "Банк Перший", АТ "Банк інвестицій та заощаджень", ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України", ВАТ "Ощадбанк", АТ "КБ "СОЮЗ", ПАТ "АгроКомБанк", ПАТ "Реал Банк".

За даними Головного процесингового центру НСМЕП загальна кількість карток НСМЕП за станом на 01.01.2012 р. становила 1,7 млн одиниць. Протягом 2011 року із застосуванням платіжних карток НСМЕП було виконано 25,8 млн операцій на суму 24,2 млрд грн. Серед операцій з платіжними картками НСМЕП домінували операції з отримання готівки (99,4 %). Їхні обсяги за 2011 рік становили 24,0 млрд грн [4].

Щодо перспектив подальшого розвитку НСМЕП, то у НБУ завершуються розробки специфікацій розширених структур представлення інформації за фінансовими операціями, що виконані на термінальному обладнанні.

Недоліки карток НСМЕП на даний момент такі [1; 2; 5; 6]:

1. Користуватися картками цієї системи для зняття коштів та оплати в торговій мережі поки можна тільки в межах України.

2. Ще далеко недостатнім є покриття України мережею банкоматів і терміналів, які обслуговують НСМЕП, особливо порівняно з пристроями, що обслуговують міжнародні платіжні системи (МПС), такі, як: Visa, Mastercard та ін.

3. Для індивідуальної захищеної оплати картками НСМЕП через Інтернет удома або на робочому місці необхідне придбання спеціального зчитувального пристрою – картрідера (від 50 до 100 грн; банки зазвичай інструктують власників карток про торговельних дилерів таких пристроїв).

4. Не зацікавлені в поширенні карт НСМЕП і банки, тому що на даний момент економічна вигода від емісії карт МПС перекидає можливі втрати від порівняно невисокої їх безпеки.

Основними членами НСМЕП є невеликі і середні фінансові установи. Більші вважають за краще працювати з відомішими платіжними системами, такими, як Master Card і Visa. У зв'язку з тим, що необхідна кількість банкоматів і торгових точок представлена не в усіх регіонах країни, великі банки відмовляються вступати в НСМЕП, хоч і вартість, і умови національної системи набагато м'якші та дешевші за міжнародні платіжні системи.

Протягом десяти років НБУ займається питанням запровадження соціальної картки в Україні з використанням передових банківських технологій. Фахівці НБУ вважають, що електронна соціальна картка має бути універсальною картою, на якій розміщено соціальні, транспортні, платіжні та інші додатки, відповідати вимогам міжнародних і національних стандартів у сфері функціонування платіжних систем, мати високу надійність та захист [5].

Беручи до уваги викладене, можна визначити такі шляхи вдосконалення роботи НСМЕП:

1. Залучення найбільших банків до участі в системі, яка є загальнодержавною, надійною та використовує в роботі смарт-картки.

2. Прийняття на державному рівні рішення про фінансування витрат на модернізацію програмного забезпечення під обслуговування карток НСМЕП для можливості підключення банків до неї.

3. Оптимізація організації роботи системи з можливістю виходу на міжнародні ринки для проведення розрахунків.

4. Використання платіжних карток НСМЕП у соціальній сфері.

Наук. керівн. Омельченко О. І.

Література: 1. Вовчак О. Д. Платіжні системи [Текст] : навч. посібн. / О. Д. Вовчак, Г. Є. Шпаргало, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 341 с. 2. Пиріг С. О. Платіжні системи [Текст] : навч. посібн. / С. О. Пиріг ; Мін-во освіти і науки України, Луцький держ. техн. ун-т. – К. : ЦУЛ, 2008. – 240 с. 3. Діяльність платіжних систем на ринку України в 2011 році // Вісник НБУ. – 2012. – № 3. – С. 12–17. 4. Річний звіт Національного банку України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 5. Використання Національної системи масових електронних платежів у соціальній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=75962>. 6. Міжбанківська конференція УкрКарт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcard.com.ua/ukr/news/1110100.html>.